

ارزیابی میزان اشتغالزایی جذب توریست بر اساس الگوی ایستای داده - ستاده منطقه‌ای (مطالعه موردی استان فارس)^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۸۳/۵/۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۸۳/۱۰/۲۳

دکتر علی حسین صمدی^۲

چکیده

در این مقاله با استفاده از تکنیک داده - ستاده لئونتیف (الگوی سمت تقاضا) و جدول داده - ستاده سال ۱۳۷۵ استان فارس، اثر مخارج توریست‌های خارجی به تفکیک توریست‌های اروپایی، آسیایی و آمریکایی و همچنین تأثیر حذف تقاضای نهایی بخش توریسم و حذف کل بخش توریسم و افزایش تقاضای نهایی آن بر میزان اشتغال در بخش‌های مختلف اقتصادی استان فارس بررسی شده است. نتایج محاسبات نشان داده که در ازای یک سال مخارج توریست اروپایی، آمریکایی و آسیایی به ترتیب ۷، ۷ و ۹ شغل جدید ایجاد می‌شود. همچنین ضریب فزاینده اشتغال (تعداد شغل‌های ایجاد شده در اثر یک میلیارد ریال مخارج) توریست‌های اروپایی، آمریکایی و آسیایی به ترتیب ۹۲، ۹۱ و ۹۳ نفر برآورد شده و ضریب فزاینده بخش هتل و رستوران از پایین‌ترین رقم برخوردار است.

نتایج حاصل از محاسبه تأثیر حذف تقاضای نهایی بخش توریسم بر میزان اشتغال کل و اشتغال بخش‌های مختلف اقتصادی استان حکایت از این دارد که کل اشتغال حدود ۲۹ درصد کاهش می‌یابد و بیش‌ترین کاهش در اشتغال به ترتیب در بخش‌های خدمات عمومی، حمل و نقل و انبارداری، هتل و رستوران و صنعت رخ می‌دهد. کم‌ترین تأثیرپذیری مربوط به بخش اداره امور عمومی و ساختمان بوده است. حذف کل بخش توریسم (تقاضای نهایی و واسطه‌ای) میزان اشتغال کل را ۳۹ درصد کاهش می‌دهد. بیش‌ترین کاهش اشتغال را به ترتیب در بخش‌های کشاورزی و واسطه‌گری‌های مالی و کم‌ترین کاهش را در اداره امور عمومی ایجاد می‌کند؛ همچنین افزایش ۱۰، ۱۵ و ۲۰ درصدی در تقاضای نهایی از بخش توریسم استان باعث افزایش میزان اشتغالزایی کلیه بخش‌ها می‌شود. درعین حال خود بخش توریسم بیش از همه از این امر تأثیر می‌پذیرد.

کلید واژه: اشتغال زایی، تکنیک داده - ستاده، ضرایب فزاینده اشتغال، توریسم، استان فارس.

۱. این مقاله بر اساس بخشی از طرح پژوهشی «بررسی میزان اشتغالزایی و بهینه‌سازی سیاست‌های حمایتی جذب توریست: مطالعه

موردی استان فارس» نوشته شده که به‌این وسیله از حمایت مالی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان فارس تشکر و قدردانی می‌شود.

۲. عضو هیأت علمی دانشگاه شیراز و دانشجوی دکتری اقتصاد دانشگاه اصفهان؛ تلفن محل کار: ۰۷۱-۱۲۷۶۳۶۱-۰۷۱۱؛ نملر: ۶۳۶۹۲۲۵ Email: asamadi@roshirazu.ac.ir

۱- مقدمه

تکنیک داده - ستاده کاربردهای متعددی در برنامه‌ریزی‌های اقتصادی دارد که می‌توان به کاربرد آن در تحلیل آثار اقتصادی^۱ جذب توریست اشاره کرد. در تحلیل اثر اقتصادی مربوط به توریست به این سؤال پاسخ داده می‌شود که "سهم فعالیت توریسم در اقتصاد کشور/منطقه چیست؟". به عبارت دیگر در این تحلیل، جریان مخارج مربوط به فعالیت توریسم برای مشخص کردن تغییرات در فروش و تولید، درآمدهای مالیاتی، واردات، شغل‌های ایجاد شده و برخی آثار دیگر مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. برای پاسخ دادن به این سؤال نیز از روش‌های متعددی استفاده می‌گردد که تکنیک داده - ستاده یکی از این روش‌ها است.

برای بررسی ظرفیت ایجاد اشتغال تقاضاهای نهایی بخشی صنایع مختلف در اقتصاد در قالب الگوی داده - ستاده دو الگو ارائه شده است: الگوی داده - ستاده لئونتیف یا الگوی سمت تقاضا^۲ و الگوی داده - ستاده گوش یا الگوی سمت عرضه^۳. در الگوی لئونتیف، سطوح اشتغال به سطوح تولیدی ارتباط داده می‌شوند که با فرض برون‌زا بودن تقاضاهای نهایی بخشها به دست می‌آیند؛ اما در الگوی گوش، سطوح اشتغال به سطوح تولیدی ارتباط داده می‌شوند که با فرض برون‌زا بودن ارزش افزوده، به دست می‌آیند. ارتباطهای اشتغال به دست آمده از الگوی لئونتیف به پیوندهای پیشین مربوط می‌شود، زیرا معکوس ماتریس لئونتیف، تقاضاهای واسطه‌ای نهاده‌ها یا ساختار هزینه‌ای نهاده‌های واسطه‌ای را دربرمی‌گیرد. اما ارتباطهای اشتغال به دست آمده از الگوی گوش به پیوندهای پسین مربوط می‌شود، زیرا معکوس ماتریس گوش بازتابی از عرضه نهاده‌های واسطه‌ای یا ساختار درآمندی است. الگوی لئونتیف کاربرد وسیع‌تری در متون دارد، اما الگوی گوش چنین نبوده است. (گانلاک سنسن - ۱۹۹۸).

این مقاله در پنج قسمت تنظیم شده است. بخش دوم مرور مطالعات انجام یافته است و بخش سوم به مبانی نظری الگوی مورد استفاده به منظور بررسی میزان اشتغال‌زایی اختصاص دارد. نتایج تجربی مربوط به بررسی اشتغال‌زایی جذب توریست در استان فارس بر اساس الگوی داده - ستاده لئونتیف سال ۱۳۷۵ استان در قسمت چهارم این مقاله ارائه شده است. در بخش آخر، مطالب جمع‌بندی و پیشنهادهایی مطرح شده‌اند.

1. Economic Impact Analysis

در ارتباط با توریسم از انواع مختلف تحلیل‌های اقتصادی استفاده می‌شود که از آن میان می‌توان به تحلیل اثر اقتصادی، تحلیل اثر مالی (fiscal Impact)، تحلیل تأمین مالی (Financial Analysis)، تحلیل تقاضا، تحلیل هزینه - فایده، مطالعه امکان‌پذیری و ارزیابی آثار زیست محیطی اشاره کرد. برای مطالعه بیش‌تر این تحلیلها به صمدی (۱۳۸۲) مراجعه فرمایید.

2. The Leontief (demand-side) Input-output Model

3. The Ghosh (supply-side) Input-output Model

4. Gunluk-senesen

۲- مروری بر مطالعات انجام یافته

بررسی آثار اشتغال‌زایی جذب توریست، موضوع برخی از مطالعات انجام یافته در خارج از کشور و زاجع به اقتصاد ایران بوده است که به آن‌ها اشاره می‌گردد.

جانسون و توماس (Johnson and Thomas, 1990) ضمن ارائه چارچوبی برای تخمین اشتغال منطقه‌ای ناشی از جذب توریست، از اطلاعات موزه بیمیش (Beamish) واقع در شمال شرق انگلستان استفاده کرده و به اندازه‌گیری میزان اشتغال‌زایی مستقیم^۱، غیر مستقیم^۲ و محرکه^۳ ناشی از جذب توریست و ضرایب تکاثری اشتغال ناخالص^۴ و خالص در فعالیت‌های کلیدی^۵ و مرتبط^۶ پرداخته‌اند. نتایج حاصل از محاسبه فرمول‌های ارائه شده حکایت از این دارد که اشتغال مستقیم ناشی از فعالیت‌های کلیدی ۱/۵ نفر و فعالیت‌های مرتبط ۶۳ نفر، اشتغال ناخالص ۱۷۸ نفر، اشتغال خالص ۱۱۴ نفر و نسبت اشتغال خالص به اشتغال ناشی از فعالیت‌های کلیدی ۰/۹۹ بوده است.

هانینگان (Hannigan, 1994) با بررسی نقش صنعت توریسم در رشد اقتصادی منطقه‌ای و اشتغال‌زایی و توزیع درآمد در مناطق کم توسعه یافته و نیز تحلیل توصیفی آمارهای سرمایه‌گذاری، یارانه‌ها، درآمد حاصل از توریسم، و توزیع اشتغال طی سال‌های ۹۲-۱۹۸۸ در مناطق مختلف ایرلند به این نتیجه رسیده است که درآمد اشتغال ناشی از توریست افزایش یافته و رشد در مناطق دارای جایگاه و قدمت توریستی بیش‌تر بوده است. همچنین این نتیجه به دست آمده است که تعداد زیادی از شغل‌های ایجاد شده خصوصاً در قسمت غربی کشور بر خلاف شغل‌های ایجاد شده در صنایع کارخانه‌ای، کم ارزش، پاره وقت و فصلی بوده است. اشورت و توماس (Ashworth and Thomas, 1999) با استفاده از داده‌های فصلی دوره ۱:۱۹۸۲-۴:۱۹۹۶ در کشور انگلستان به آزمون ماهیت تغییر در فرایند فصلی بودن اشتغال در صنعت توریسم پرداخته و به این نتیجه دست یافته‌اند که عوامل فصلی در طول دوره رونق، یعنی اواخر دهه ۱۹۸۰ (تابستان و زمستان) به شیوه نظام‌مند تغییر یافته و باعث

1. Direct Employment

شرکت‌هایی در صنعت جهانگردی وجود دارند که کارکنان آن به‌طور مستقیم در ارتباط با توریست هستند. از جمله افرادی که در هتلها، رستوران ها ، خطوط هوایی ، آژانس های مسافرتی ، جاذبه ها و بازار مشغول به کار می باشد. به این نوع اشتغال ، اشتغال مستقیم گفته می شود.

2. Indirect Employment

افرادی که به‌طور غیر مستقیم در ارتباط با توریست هستند مانند شرکتهای ساختمانی که به ساختن هتل مشغول می باشند.

3. Induced Employment

اشتغال ناشی از خرج درآمد تحصیل شده خانوارهای از صنعت توریسم در فعالیت‌های غیر از فعالیت‌های غیر مستقیم.

4. Gross Employment

5. Key Activities

6. Associated Activities

کاهش نوسان فصلی شده است. بنابراین سیاستگذاری دولت در کاهش فرایند فصلی بودن اشتغال ناشی از توریست موفق بوده است.

بلین و تاسینوپولوس با استفاده از روش آنتروپ (Entrop)^۱ (بهینه‌سازی آنتروپی) و آمار اشتغال در ۳۰ ژوئن سال‌های ۹۹-۱۹۸۷ از ۳۲۷ منطقه آلمان غربی، به پیش‌بینی اشتغال در سال ۱۹۹۹ پرداخته‌اند. در فرایند پیش‌بینی دو هدف عمده دنبال شده است: (۱) به دست آوردن بینشی درباره فرایندهای علی توسعه منطقه‌ای و تفاوت بین بازار کار در نقاط مختلف و (۲) استفاده از این بینش جهت سیاستگذاری در بازار نیروی کار از جمله در فرایند بودجه‌بندی. این محققین با اشاره به این نکته که نتایج حاصل از پیش‌بینی می‌تواند در برنامه‌ریزی اشتغال منطقه‌ای مفید باشد، به این نتیجه اشاره می‌کنند که برخی عوامل، از جمله ساختار صنعت، موقعیت و وسعت منطقه، و نوع صنعت از جمله عوامل مؤثر بر توسعه بازار نیروی کار در این مناطق بوده‌اند.

کیانمهر (۱۳۷۲) با استفاده از روش کتابخان‌های و توصیفی، به بررسی اهمیت و نقش جهانگردی در رشد و توسعه اقتصادی پرداخته است. وی با بیان اهمیت جهانگردی از نظر درآمد ملی و بهبود تراز تجاری به تشریح آثار اشتغال‌زایی گسترش صنعت توریسم پرداخته است.

محلاتی (۱۳۷۷) به بررسی اهمیت جهانگردی در توزیع ثروت، ارتقای زندگی و کسب درآمد توسط دولت‌ها و همچنین تأثیر آن بر بازار کار و تجارت جهانی پرداخته و اشاره می‌کند که سالانه حدود ۲/۵ میلیون شغل جدید ایجاد شده، افراد شاغل در صنعت توریسم تا سال ۲۰۰۵ به ۱۵۷ میلیون نفر بالغ خواهند شد.

امیریان (۱۳۷۹) با استفاده از تحلیل داده - ستاده به بررسی اثر مخارج توریست‌های خارجی بر تولید، درآمد، اشتغال، عواید دولت، توزیع درآمد و واردات پرداخته است. وی بر اساس روش پیشنهادی (ESCAP, 1990) و با انجام تعدیلات جزئی در نتایج نمونه‌گیری سال ۱۳۵۲ و تبدیل جدول ۷۸ بخشی سال ۱۳۷۰ به ۱۷ بخش اقتصادی به این نتیجه رسیده که فعالیت هتل‌داری و رستوران، صنایع غذایی، پوشاک و چرم، صنایع دستی و حمل و نقل داخلی بیش‌ترین تأثیر را از جذب توریست پذیرفته و بیش‌ترین سهم از تولید، درآمد و اشتغال ایجاد شده در اثر مخارج توریست‌های خارجی را به خود اختصاص داده است. وی با محاسبه ضرایب فزاینده تولید، اشتغال و درآمد مربوط به ۲۷ بخش مختلف به این نتیجه دست یافته

---

1. Entropy Optimizing Procedure

است که بخش توریسم از لحاظ تولید، درآمد، اشتغال و توزیع درآمد از اهمیت بالایی برخوردار بوده است.

اسفندیاری (۱۳۸۱) با بهره‌گیری از الگوی داده - ستاده سال ۱۳۷۰ ایران و روش‌های متعدد از جمله روش راس موسن، هزاری و دو روش اصلاحی دیاموند، به محاسبه پتانسیل اشتغال صنایع مختلف پرداخته است. نتایج این مطالعه نشان داده که صنایع کلیدی از دیدگاه اشتغال تا حد زیادی با صنایع کلیدی از دید ستاده‌ها (تولید) متفاوتند و در محدوده صنعت قرار ندارند. همچنین کشاورزی در سه الگو از چهار الگوی به کار رفته، در رتبه اول صنایع کلیدی است و در بقیه موارد، صنایع کلیدی به بخش‌های خدماتی و نزدیک به آن تمایل دارند. در این مقاله پیشنهاد شده برای دستیابی به سطح بالای اشتغال از درصدی از رشد حاشیه‌ای تولید به نفع اشتغال بیش‌تر صرف نظر گردد.

۳- مبانی نظری بررسی میزان اشتغال‌زایی

چنان‌که اشاره شد، به‌منظور بررسی ظرفیت ایجاد اشتغال تقاضاهای نهایی بخشی صنایع مختلف در اقتصاد در قالب الگوی داده-ستاده، دو الگو ارائه شده است: الگوی داده - ستاده لئونتیف یا الگوی سمت تقاضا و الگوی داده - ستاده گوش یا الگوی سمت عرضه. در این مقاله از الگوی داده - ستاده لئونتیف یا الگوی سمت تقاضا استفاده شده است.

معادله اساسی الگوی داده - ستاده ایستای سمت تقاضا را می‌توان به صورت زیر نوشت:

$$X = (I - A)^{-1} F \quad (1)$$

که در آن $X_{n \times 1}$ بردار $n \times 1$ بوده و بردار تولید می‌باشد. $I_{n \times n}$ ماتریس یکه (واحد) $A_{n \times n}$ ماتریس ضرایب فنی و $F_{n \times 1}$ بردار تقاضای نهایی است.

این الگو قابل تعمیم به محاسبه درآمد، اشتغال، عواید دولت، تولید و غیره است. در مطالعه حاضر از الگوی فوق برای محاسبه اشتغال حاصل از مخارج توریست‌های خارجی استفاده خواهد شد. برای انجام چنین کاری باید تقاضای نهایی خانوارها را به مصرف ذخایر خانوارهای مقیم و توریست‌ها تفکیک کرد. به عبارت دیگر باید بخش جداگانه‌ای به عنوان بخش توریسم در جدول داده - ستاده تعریف گردد.

برای بررسی آثار اشتغال‌زایی بخش‌های مختلف اقتصادی - از جمله بخش توریسم - می‌توان معادله اساسی (۱) را از سمت چپ در W^* (ماتریس قطری نسبت نیروی کار به ستاده هر بخش) ضرب کرد. بنابراین خواهیم داشت:

$$W = W^* X = W^* (I - A)^{-1} F \quad (2)$$

که در آن W^* ماتریس قطری نسبت نیروی کار (تعداد نیروی کار شاغل) به ستاده هر بخش و F^t بردار تقاضای نهایی توریست و $(I-A)^{-1}$ معکوس ماتریس لئونتیف است.^۱ ضریب فزاینده جزئی اشتغال k_j برای بخش j را نیز می توان به صورت زیر محاسبه کرد:

$$k_i = \sum_{j=1}^n W_j Z_{ij} \tag{۳}$$

که در آن Z_{ij} عناصر ماتریس معکوس لئونتیف هستند.

سه رهیافت مختلف محاسبه سهم ایجاد شغل یک صنعت در اقتصاد منطقه‌ای

سؤالی که اغلب در زمینه اقتصاد منطقه‌ای پرسیده می شود در ارتباط با سهم اشتغال یک صنعت خاص از کل اشتغال منطقه است. پاسخ ساده‌ای که به این سؤال داده می شود، اغلب شامل اشتغال مستقیم ایجاد شده توسط یک صنعت است، اما این جواب، کافی نیست؛ زیرا روابط متقابل اقتصادی بین صنایع مختلف موجود در یک منطقه را نادیده می گیرد. در این قسمت، سه روش آلترناتیو تشریح می گردد:^۲

در زمینه اقتصاد منطقه‌ای الگوی زیر در نظر گرفته می شود:

$$X_1 = X_{11} + X_{12} + \dots + X_{1n} + C_1 + F_1 \tag{۴}$$

$$X_2 = X_{21} + X_{22} + \dots + X_{2n} + C_2 + F_2$$

.....

.....

$$X_n = X_{n1} + X_{n2} + \dots + X_{nn} + C_n + F_n$$

$$R = R_1 + R_2 + \dots + R_n$$

۱. در الگوی داده-ستاده گوش یا الگوی سمت عرضه فرض می شود که ضرایب ستاده (B) ثابت بوده، ارزش افزوده (V) برونزا است. بنابراین پتانسیل ایجاد اشتغال را می توان همانند معادله ۲ به صورت زیر نوشت:

$$(۵) \quad W = V'[I - B]^{-1}.W^*$$

که در آن V' بردار سطری است و W^* نسبت نیروی کار به ستاده است.

از الگوی گوش به طور عام و برای محاسبه اشتغال به طور خاص استفاده کم تر شده، اما در برخی مطالعات این الگو به الگوی لئونتیف ترجیح داده شده است.

با توجه به این که در معادله ۱ بالا، ایجاد اشتغال به ارزش افزوده (V') ارتباط داده شده؛ زیرا سایر دستمزدها= ارزش افزوده و کل شاغلین + میانگین نرخ دستمزد= دستمزدها تعریف می گردد، حل معادله ۱ به سادگی حل معادله ۲ نیست، زیرا در هر دو طرف معادله ۱ متغیر اشتغال را داریم. برای فائق آمدن بر این مشکل، الگوی سمت عرضه به طور جزئی بسته پیشنهاد شده که در ارتباط نزدیک با الگوی سمت تقاضای به طور جزئی بسته است. بر اساس این الگوها می توان پیوندهای پسین و پیشین کل اشتغال را نیز محاسبه کرد. برای مطالعه بیشتر تر به Gunluk-senesen, 1998 مراجعه شود.

۲. برای مطالعه بیشتر تر به Groenewold, et al., (1987) مراجعه فرمایید.

که در آن C_i ارزش تولید جذب شده صنعت i ام توسط مخارج مصرفی و F_i ارزش تولید صنعت i ام است که از طریق تقاضای نهایی بجز مخارج مصرفی جذب می‌گردد. همچنین R_i دستمزد پرداختی به نیروی کار صنعت i ام $R = \sum R_i$ کل دستمزد پرداختی و E میزان اشتغال صنعت i ام می‌باشد.
با تعریف:

$$a_{ij} = \frac{X_{ij}}{X_j} \quad i, j = 1, 2, \dots, n$$

$$a_{i(j+1)} = \frac{C_i}{R} \quad i, j = 1, 2, \dots, n$$

$$a_{(n+1)j} = \frac{R_j}{X_j} \quad j = 1, 2, \dots, n$$

$$e_j = \frac{E_j}{X_j} \quad j = 1, 2, \dots, n$$

و انجام مجموعه‌ای از عملیات، عبارت ۴ را می‌توان به صورت زیر نوشت:
(۵)

$$\begin{bmatrix} 1-a_{11} & -a_{12} & -a_{13} & \dots & -a_{1n} & -a_{1(n+1)} \\ e_1 & e_2 & e_3 & \dots & e_n & -a_{2(n+1)} \\ -a_{21} & 1-a_{22} & -a_{23} & \dots & -a_{2n} & -a_{2(n+1)} \\ e_1 & e_2 & e_3 & \dots & e_n & -a_{2(n+1)} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ -a_{n1} & -a_{n2} & -a_{n3} & \dots & 1-a_{nn} & -a_{n(n+1)} \\ e_1 & e_2 & e_3 & \dots & e_n & -a_{n(n+1)} \\ -a_{(n+1)1} & -a_{(n+1)2} & -a_{(n+1)3} & \dots & -a_{(n+1)n} & 1 \\ e_1 & e_2 & e_3 & \dots & e_n & \end{bmatrix} \begin{bmatrix} E_1 \\ E_2 \\ \dots \\ E_n \\ R \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} F_1 \\ F_2 \\ \dots \\ F_n \\ \cdot \end{bmatrix}$$

با حل معادلات ۵ بر حسب سطوح اشتغال صنایع خواهیم داشت:
(۶)

$$E_1 = a_{11}^* F_1 + a_{12}^* F_2 + \dots + a_{1n}^* F_n$$

$$E_{\gamma} = a_{\gamma 1}^* F_1 + a_{\gamma 2}^* F_2 + \dots + a_{\gamma n}^* F_n$$

.....

$$E_n = a_{n1}^* F_1 + a_{n2}^* F_2 + \dots + a_{nn}^* F_n$$

$$R = a_{(n+1)1}^* F_1 + a_{(n+1)2}^* F_2 + \dots + a_{(n+1)n}^* F_n$$

که در آن $(ij = 1, 2, \dots, n), a_{ij}^* = e_i a_{ij}$ و $(ij = 1, 2, \dots, n), a_{(n+1)ij}^* = a_{(n+1)ij}$ است.

۱. روش اول

سؤال مورد نظر در این روش این است که اگر تقاضای نهایی صنعت j ام به صفر کاهش یابد، تأثیر این عمل بر کل اشتغال چیست؟ در این حالت سهم اشتغال صنعت j ام از کل اشتغال به صورت زیر محاسبه می شود:

$$C^{nj} = E - \sum_{k=1}^n E_k^{ij}, \quad j=1, 2, \dots, n \tag{۷}$$

که در آن $E_k^{ij} = \sum_{k=1}^n E_k^{ij}$ میزان اشتغال است که از حل معادلات ۵ یا ۶ به دست می آید و E_k^{ij} میزان اشتغال صنعت j ام پس از حذف تقاضای نهایی بخش j ام و حل مجدد معادلات ۵ یا ۶ بدون در نظر گرفتن F_j است. به عنوان مثال برای $j=1$ خواهیم داشت:

$$E_1^{j1} = a_{11}^* F_1 + a_{12}^* F_2 + \dots + a_{1n}^* F_n$$

ویژگی مطلوب این روش این است که در آن، خاصیت جمع پذیری^۱ یعنی $\sum_j C^{nj} = E$ برقرار است؛ اما یک ویژگی نامطلوب نیز دارد؛ به این ترتیب توضیح که سهم اشتغال ایجاد شده توسط صنعت j ام در منطقه به اندازه و تقسیم محصول آن به تقاضای نهایی و واسطه‌ای بستگی دارد. شایان ذکر است که در این روش، سهم صنعت از کل اشتغال "تعداد شغل" است، یعنی $\sum_j C^{1j} = E^0$.

۲. روش دوم

سؤال اصلی این روش این است که اگر کل صنعت - نه تنها تقاضای نهایی آن - از منطقه حذف شود - تأثیر آن بر کل اشتغال چیست؟ در این حالت خواهیم داشت:

$$C^{2j} = E^0 - E^{1j} \tag{۸}$$

$$E^{ij} = \sum_{i=1}^n E_i^{ij}, \quad j=1, 2, \dots, n, \quad i \neq j \quad \text{که در آن:}$$

1. Adding-up

و E_i^{ij} برای $j=1$ از طریق حل سیستم زیر محاسبه می‌شود:

$$\begin{bmatrix} \frac{1-a_{22}}{e_2} & \frac{-a_{23}}{e_3} & \dots & \frac{-a_{2n}}{e_n} & -a_{2(n+1)} \\ \frac{-a_{32}}{e_2} & \frac{1-a_{33}}{e_3} & \dots & \frac{-a_{3n}}{e_n} & -a_{3(n+1)} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ \frac{-a_{n2}}{e_2} & \frac{-a_{n3}}{e_3} & \dots & \frac{1-a_{nn}}{e_n} & -a_{n(n+1)} \\ \frac{-a_{(n+1)2}}{e_2} & \frac{-a_{(n+1)3}}{e_3} & \dots & \frac{-a_{(n+1)n}}{e_n} & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} E_2 \\ E_3 \\ \dots \\ \dots \\ R \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} F_2 + \frac{a_{21}}{e_1} E_1 \\ F_3 + \frac{a_{31}}{e_1} E_1 \\ \dots \\ \dots \\ F_n + \frac{a_{n1}}{e_1} E_1 \\ \dots + \frac{a_{(n+1)1}}{e_1} E_1 \end{bmatrix} \quad (9)$$

فرض تلویحی و خام در این حالت این است که در نتیجه حذف صنعت J^m ، تکنولوژی در سایر صنایع بدون تغییر باقی می‌ماند و این فرض اجازه می‌دهد که از ضرایب a_{ij} و e_j استفاده کنیم.

این دو روش پیشنهادی در ارتباط نزدیک با روش مورد استفاده در متون توسعه اقتصادی جهت اندازه‌گیری پیوندهای هیرشمن^۱ هستند و خصوصاً روش دوم به معیار استخراج تئوریک شولتز^۲ شباهت دارد؛ اما روش دوم، خاصیت جمع‌پذیری را که روش اول دارا است، ندارد.

۳- روش سوم

دلیل این‌که چرا هنگامی که صنعت J^m از منطقه حذف می‌شود، خاصیت جمع‌پذیری نقض می‌گردد، این است که کل اشتغال به دلیل کاهش اشتغال مستقیم این صنعت و عدم خرید نهاده‌های واسطه‌ای از سایر صنایع - شامل خانوارها - کاهش می‌یابد. بنابراین لازم است تعدیلاتی در این فرض (خاصیت جمع‌پذیری) صورت گیرد. روش سوم با توجه به این مسأله، میزان سهم اشتغال صنعت J^m را به صورت زیر محاسبه می‌کند:

1. Hirschmanian linkages
2. Schultz hypothetical extraction

$$C^j = E \cdot - E^j \tag{۹}$$

که در آن $E_i^j = \sum_{i=1}^n E_i^j$ و برای $j=1$ خواهیم داشت: (۱۰)

$$\begin{bmatrix} \frac{1-a_{22}}{e_2} & -\frac{a_{23}}{e_3} & \dots & -\frac{a_{2n}}{e_n} & -a_{2(n+1)} \\ -\frac{a_{32}}{e_2} & \frac{1-a_{33}}{e_3} & \dots & -\frac{a_{3n}}{e_n} & -a_{3(n+1)} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ -\frac{a_{n2}}{e_2} & -\frac{a_{n3}}{e_3} & \dots & \frac{1-a_{nn}}{e_n} & -a_{n(n+1)} \\ -\frac{a_{(n+1)2}}{e_2} & -\frac{a_{(n+1)3}}{e_3} & \dots & -\frac{a_{(n+1)n}}{e_n} & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} E_2^j \\ E_3^j \\ \dots \\ E_n^j \\ R^j \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} F_2 + \frac{a_{21}}{e_1} E_1^j \\ F_3 + \frac{a_{31}}{e_1} E_1^j \\ \dots \\ F_n + \frac{a_{n1}}{e_1} E_1^j \\ \dots \end{bmatrix}$$

ذکر این نکته ضروری است که در روش دوم و سوم، خاصیت جمع‌پذیری نقض می‌گردد؛ ولی این نقض در روش دوم جدی‌تر است.

۴. داده‌های مورد نیاز و نتایج تجربی

برای انجام محاسبات آماری به جدول داده - ستاده استان فارس نیاز است. این جدول برای استان فارس توسط قلی‌زاده (۱۳۷۸) در ۱۳ بخش و تنها برای سال ۱۳۷۵ تهیه شده و در ضمیمه شماره ۱ آورده شده است^۱.

برای محاسبه اثر مخارج توریست بر اشتغال استان فارس از روابط ۱ و ۲ استفاده شده است. بدین منظور به ماتریس ضرایب فنی داده - ستاده (A)، بردار تقاضای نهایی توریست‌های خارجی (Ft) و ماتریس قطری نسبت نیروی کار به ستاره هر بخش (W*) در استان فارس نیاز داریم. ماتریس ضرایب فنی به راحتی از جدول داده - ستاده قابل محاسبه است. برای محاسبه بردار تقاضای نهایی توریست‌های خارجی به توزیع مخارج توریست‌های خارجی در سال ۱۳۷۵ نیاز داریم. دسترسی به توزیع دقیق مخارج روزانه تنها از طریق

۱. در مورد نحوه محاسبه جدول و قابلیت اعتبار آن به ضمیمه شماره ۱ مراجعه فرمایید.

نمونه‌گیری و تکمیل پرسشنامه امکان‌پذیر است. از آن‌جا که این اطلاعات برای استان فارس در سال ۱۳۷۵ تهیه نشده و در دسترس نیست، از اطلاعات محاسبه شده، برای کل کشور (در سال ۷۵) توسط امیریان (۱۳۷۹) استفاده خواهد شد.^۱ در این تحقیق به دلیل کوچک بودن ارقام ارائه شده در امیریان (۱۳۷۹)، از توزیع مخارج سالیانه (به جای روزانه) استفاده شده است. بدین منظور کلیه ارقام در ۳۶۵ ضرب شده و در جدول شماره ۱ آورده شده است. برای هماهنگ ساختن این اطلاعات با ساختار جدول داده - ستاده استان فارس، توزیع مخارج یکساله برای چهاربخش (به جای ۵ بخش در مطالعه امیریان) تأسیسات، غذا و خوراک، حمل و نقل داخلی، سرگرمی و تفریح ارائه شده است. علت این تقسیم‌بندی نیز آن است که هزینه‌های مربوط به تأسیسات و غذا و خوراک طبق سیستم طبقه‌بندی ISIC به طور مشترک در بخش صنعت لحاظ می‌شوند.^۲

جدول (۱) توزیع مخارج یکساله توریست‌های خارجی بر اساس قیمت‌های سال ۱۳۷۵ (کل کشور) (ارقام به میلیون ریال)

ردیف	قاره و محل اقامت	اروپا	آمریکا	آسیا
	ارقام مخارج	ارقام مخارج	ارقام مخارج	ارقام مخارج
۱	تأسیسات، غذا و خوراک	۵۶۳۴۳۵۹۰	۵۴۷۸۶۱۳۵	۶۶۸۹۵۷۴۰
۳	خرید	۱۱۴۳۶۹۱۰	۱۴۰۹۲۶۵۰	۲۰۰۰۰۹۰۵
۴	حمل و نقل داخلی	۴۸۴۹۷۵۵	۶۶۲۶۹۴۰	۱۱۱۶۹۳۶۵
۵	سرگرمی و تفریح	۵۹۹۱۱۱۰	۲۶۸۳۸۴۵	۳۰۳۶۰۷۰
	جمع	۷۸۶۲۱۳۶۵	۷۸۱۸۹۵۷۰	۱۰۱۱۰۲۰۸۰

مأخذ: محاسبات تحقیق بر اساس مطالعه امیریان (۱۳۷۹)

ماتریس قطری نسبت نیروی کار به ستاره (W^*) بر اساس اطلاعات ارائه شده در مطالعه قلی‌زاده (۱۳۷۸) محاسبه و در جدول شماره ۲ ارائه شده است.^۳

۱. برای مطالعه پیش‌تر به امیریان (۱۳۷۹) مراجعه فرمایید.

۲. داده‌های مربوط به توزیع مخارج توریست‌ها در طرح جامع توریست تنها در پنج گروه آورده شده است. این تجمیع می‌تواند آثار نامطلوبی بر نتایج مدل بگذارد. بنابراین این نتایج حاصل را باید با دید احتیاط نگریست.

۳. کلیه محاسبات مورد نیاز در این مقاله با استفاده از نرم‌افزار Matlab (Ver.6) انجام شده است.

۴-۱ اثر مخارج توریست‌های خارجی بر اشتغال در استان فارس (۱۳۷۵)

نتایج محاسبات بر اساس رابطه شماره ۲ به تفکیک توریست‌های اروپایی، آسیایی، و آمریکایی در جدول شماره ۳ آورده شده است.^۱ چنان‌که مشاهده می‌گردد، در ازای یک سال مخارج توریست اروپایی و آمریکایی و آسیایی به ترتیب ۷ و ۷ و ۹ شغل جدید ایجاد می‌شود. این ارقام طبق محاسبات امیریان (۱۳۷۹) برای کل کشور در سال ۷۵ به ترتیب ۱۸ و ۱۷ و ۲۱ شغل جدید است و ملاحظه می‌گردد که اشتغال‌زایی در کشور حدود ۲/۵ برابر استان فارس است.

جدول شماره ۲: نسبت نیروی کار به ستانده بر حسب اشتغال: استان فارس (سال ۱۳۷۵)

نسبت نیروی کار به ستانده	اقلام بخش	شماره بخش
۰/۰۷۲۹	کشاورزی	۱
۰/۰۶۱۹	صنعت	۲
۰/۰۶۹۶	برق، آب، گاز	۳
۰/۱۰۸۲	ساختمان	۴
۰/۱۳۵۹	عمده فروشی	۵
۰/۰۱۲۴	هتل و رستوران	۶
۰/۰۶۵۲	حمل و نقل و انبارداری	۷
۰/۰۵۵۳	واسطه‌گری‌های مالی	۸
۰/۰۰۸۵	مستغلات و کسب و کار	۹
۰/۱۶۲۱	اداره امور عمومی	۱۰
۰/۳۸۷۷	آموزش	۱۱
۰/۱۶۲۹	بهداشت و مددکاری	۱۲
۰/۱۰۷۸	خدمات عمومی	۱۳

مأخذ: محاسبات تحقیق با استفاده از مطالعه قلی‌زاده (۱۳۷۸)

۱. برای مطالعه بیشتر تر به امیریان (۱۳۷۹) مراجعه فرمایید.

همچنین نتایج نشان می‌دهد که بیش‌ترین سهم اشتغال‌زایی توریست‌های خارجی به ترتیب در بخش‌های کشاورزی و صنعت است^۱. مرتبه سوم و چهارم در مورد توریست‌های اروپایی به ترتیب به بخش خدمات عمومی و هتل و رستوران تعلق دارد.

جدول ۳: اثر مخارج توریست خارجی بر اشتغال بخش‌های مختلف استان فارس (نفر/ درصد)

ردیف	مبدأ سفر	اروپا		آمریکا		آسیا	
		اشتغال	سهم	اشتغال	سهم	اشتغال	سهم
۱	کشاورزی	۳/۰۷	۴۲/۳	۳/۰۸	۴۳/۲	۳/۸۸	۴۱/۴
۲	صنعت	۱/۵۲	۲۰/۹	۱/۶۶	۲۳/۳	۲۳/۲	۲۳/۸
۳	برق، آب، گاز	۰/۰۹	۲	۰/۸	۲	۱/۰	۰/۶
۴	ساختمان	۰/۰۲	۰/۲۷	۰/۰۲	۰/۲۸	۰/۰۲	۰/۲۱
۵	عمده فروشی	۰/۵۰	۶/۹	۰/۵۰	۷	۰/۶۸	۷/۲
۶	هتل و رستوران	۰/۷۰	۹/۶	۰/۶۸	۹/۵	۰/۸۳	۸/۸
۷	حمل و نقل انبارداری	۰/۵۷	۷/۸	۰/۷۰	۹/۸	۱/۱۳	۱۲
۸	واسطه‌گری‌های مالی	۰/۰۳	۰/۴۱	۰/۰۴	۰/۵۶	۰/۰۵	۰/۵۳
۹	مستغلات و کسب و کار	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۱۰	اداره امور عمومی	۰/۰۱	۰/۱۳	۰	۰	۰/۰۱	۰/۱۰۶
۱۱	آموزش	۰/۰۱	۰/۱۳	۰/۰۱	۰/۱۴	۰/۰۲	۰/۲۱
۱۲	بهداشت و مددکاری	۰/۰۲	۰/۲۷	۰/۰۲	۰/۲۸	۰/۰۲	۰/۲۱
۱۳	خدمات عمومی	۰/۷۱	۹/۷	۰/۳۳	۴/۶	۰/۴۲	۴/۴
	جمع	۷/۲۵	۱۰۰	۷/۱۲	۱۰۰	۹/۳۷	۱۰۰

مأخذ: محاسبات تحقیق

حمل و نقل و انبارداری و عمده‌فروشی نیز از مرتبه‌های پنجم و ششم برخوردارند. حدود ۹۷ درصد اشتغال‌زایی توریست‌های اروپایی در این ۶ بخش است. مرتبه سوم و چهارم

۱. در مطالعه امیریان (۱۳۸۱) بیش‌ترین سهم مربوط به بخش‌های هتلداری و کشاورزی بوده است. با توجه به این که ارتباط توریست‌ها به صورت خرید صنایع دستی، پوشاک و چرم، غذا و خوراک و تاسیسات است، بنابراین طبق مطالب ارائه شده در زیرنویس شماره ۲۳ این نتیجه طبیعی به نظر می‌رسد.

در مورد توریست‌های آمریکایی برق و آب و گاز و حمل و نقل و انبارداری است و هتل و رستوران در مرتبه پنجم قرار دارد. مرتبه سوم و چهارم در مورد توریست‌های آسیایی نیز حمل و نقل و انبارداری و هتل و رستوران است. ملاحظه می‌گردد که هتل و رستوران حدود ۹ درصد از مشاغل ایجاد شده را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین بخش توریستی استان فارس (صنعت، هتل و رستوران، حمل و نقل و انبارداری و خدمات عمومی)^۱ به طور متوسط حدود ۴۸ درصد مشاغل ایجاد شده را به خود اختصاص داده و ۵۲ درصد بقیه به سایر بخش‌های اقتصادی استان تعلق دارد.

۲-۴ ضریب فزاینده اشتغال

ضریب فزاینده اشتغال یک بخش نشان می‌دهد که اگر تقاضای نهایی در آن بخش یک درصد افزایش یابد، اشتغال کل چند درصد اضافه می‌شود. برای محاسبه این ضریب برای مخارج توریست‌های خارجی در استان، ابتدا باید این بخش را به صورت مستقل از سایر بخش‌های اقتصادی جدا و سپس ضریب فزاینده بخش توریست را محاسبه کرد. با انجام محاسبات و تعدیلات لازم، ضریب فزاینده جزئی اشتغال در بخش‌های اقتصادی استان فارس محاسبه و در جدول شماره ۴ آورده شده است. ارقام مندرج در این جدول، تعداد شغل‌های ایجاد شده در اثر یک میلیارد ریال مخارج توریست‌های خارجی - به تفکیک اروپایی، آمریکایی، آسیایی - و سایر بخش‌های اقتصادی را نشان می‌دهد.

چنان‌که در جدول شماره ۴ مشاهده می‌گردد، تعداد شغل‌های ایجاد شده در اثر یک میلیارد ریال مخارج توریست‌های اروپایی، آمریکایی و آسیایی به ترتیب ۹۲، ۹۱ و ۹۳ نفر برآورد شده است. بر اساس ارقام جدول می‌توان ملاحظه کرد که آموزش، عمده‌فروشی، بهداشت و مددکاری اجتماعی و اداره امور عمومی و دفاع به ترتیب رتبه‌های اول تا چهارم را به خود اختصاص داده‌اند که بدین ترتیب، بخش خدمات ضریب فزاینده جزئی بالاتری در اشتغال‌زایی در مقایسه با سایر بخش‌های اقتصادی استان داشته است. مخارج توریست‌های خارجی رتبه هفتم را کسب کرده و بر اساس نتایج مطالعه امیریان (۱۳۷۹) این رتبه در کل کشور ۴ است.

با توجه به این‌که برای بخش توریسم، اطلاعات مجزا و قابل اعتمادی وجود ندارد، با استفاده از فرمول شماره ۳ ضریب فزاینده اشتغال برای هر ۱۳ بخش به طور مجزا محاسبه و در جدول شماره ۵ آورده شده است. ارقام واقع در جدول شماره ۵ گویای این است که

۱. ذکر این نکته ضروری است که طبق سیستم طبقه‌بندی ISIC هزینه‌های مربوط به تأسیسات و غذا و خوراک در بخش صنعت لحاظ می‌شوند. همچنین در تهیه جدول داده-ستاده ۱۳ بخشی استان فارس، هزینه‌های مربوط به خرید پوشاک و چرم نیز در بخش صنعت لحاظ شده است و بنابراین چهار بخش فوق به عنوان نماینده‌ای از بخش توریسم در نظر گرفته شده است.

بخش‌های آموزش، بهداشت و مددکاری، اداره امور عمومی و ساختمان به ترتیب رتبه‌های اول تا چهارم اشتغال ناشی از یک میلیارد ریال مخارج توریست را داشته‌اند. هتل و رستوران از پایین‌ترین رتبه برخوردار بوده‌اند.

جدول شماره ۴: ضریب فزاینده اشتغال برای بخش‌های مختلف اقتصادی استان فارس (نفر)

رتبه	ضریب فزاینده جزئی	بخش	ردیف
۸	۹۲	مخارج توریست‌های اروپایی	۱
۹	۹۱	مخارج توریست‌های آمریکایی	۲
۷	۹۲/۶	مخارج توریست‌های آسیایی	۳
۵	۱۵۷	کشاورزی	۴
۱۰	۸۹	برق و آب و گاز	۵
۶	۱۱۷	ساختمان	۶
۲	۱۷۹	عمده فروشی	۷
۱۱	۶۵	واسطه‌گری‌های مالی	۸
۱۲	۹	مستغلات و کسب و کار	۹
۴	۱۶۳	اداره امور عمومی و دفاع	۱۰
۱	۳۹۸	آموزش	۱۱
۳	۱۶۶	بهداشت و مددکاری اجتماعی	۱۲

مأخذ: محاسبات تحقیق

جدول ۵: ضریب فزاینده اشتغال برای بخش‌های مختلف اقتصادی

رتبه	ضریب فزاینده جزئی	بخش	ردیف
۹	۱۱۱	کشاورزی	۱
۷	۱۱۲	صنعت	۲
۸	۱۱۱	برق، آب، گاز	۳
۴	۱۶۱	ساختمان	۴
۵	۱۴۵	عمده فروشی	۵
۱۳	۱۲	هتل و رستوران	۶
۱۰	۱۰۳	حمل و نقل، انبارداری	۷
۱۱	۸۴	واسطه‌گری‌های مالی	۸

رتبه	ضریب فزاینده جزئی	بخش	ردیف
۱۲	۲۷	مستغلات و کسب و کار	۹
۳	۱۹۲	اداره امور عمومی	۱۰
۱	۴۱۱	آموزش	۱۱
۲	۲۰۴	بهداشت و مددکاری	۱۲
۶	۱۲۷	خدمات عمومی	۱۳

مأخذ: محاسبات تحقیق

۳-۴ تغییر میزان اشتغال بخش‌های مختلف اقتصادی استان در اثر حذف بخش توریسم هدف اصلی این قسمت، ارائه پاسخ به این سؤال است که اگر تقاضای نهایی بخش توریسم به صفر برسد (رهیافت اول) و یا کل بخش توریسم - نه تنها تقاضای نهایی آن - از اقتصاد منطقه حذف شود (رهیافت دوم)، تأثیر آن بر اشتغال بخش‌های مختلف اقتصادی و کل اشتغال چیست؟ همچنین تأثیر افزایش تقاضای نهایی بخش توریسم بر میزان اشتغال بخش‌های مختلف اقتصادی استان چیست؟

۳-۴-۱ رهیافت اول: حذف تقاضای نهایی بخش توریسم

نتایج حاصل از محاسبه تأثیر حذف تقاضای نهایی بخش توریسم بر میزان اشتغال کل و سایر بخش‌ها بر اساس رابطه شماره ۲ در جدول شماره ۶ ارائه شده است. میزان اشتغال در بخش‌های مختلف اقتصادی استان، قبل از حذف تقاضای نهایی بخش توریسم شبیه مطالعه قلی‌زاده (۱۳۷۸) به دست آمده است. ستون سوم جدول، میزان اشتغال در بخش‌های مختلف اقتصادی استان در اثر حذف تقاضای نهایی بخش توریسم را نشان می‌دهد. همان‌گونه که در جدول ملاحظه می‌گردد، تعداد ۲۶۴۴۹۰ نفر از میزان اشتغال استان (حدود ۲۹ درصد) کم می‌گردد. همچنین بیش‌ترین کاهش در اشتغال به ترتیب در بخش‌های خدمات عمومی (حدود ۹۰ درصد)، هتل و رستوران (حدود ۸۷ درصد)، حمل و نقل و انبارداری (۷۵ درصد) و صنعت (حدود ۷۱ درصد) یعنی در بخش‌های نماینده صنعت توریسم رخ داده است. کم‌ترین تأثیرپذیری مربوط به بخش اداره امور عمومی و ساختمان است.

۳-۴-۲ رهیافت دوم: حذف بخش توریسم

در این جا تقاضای نهایی توریست‌های خارجی و همچنین بخش‌های مرتبط با آن را حذف کرده، سپس میزان تغییر در اشتغال را به دست می‌آوریم. نتایج حاصل از محاسبه حذف این

بخش بر میزان اشتغال بخش‌های مختلف اقتصادی استان در جدول شماره ۷ آورده شده است. همان‌گونه در جدول شماره ۷ مشاهده می‌شود، تعداد ۳۵۷۱۶۰ نفر از میزان اشتغال کل استان (حدود ۳۹ درصد) کم می‌شود. بیش‌ترین کاهش در میزان اشتغال در بخش‌های مختلف اقتصادی استان نیز به ترتیب به بخش‌های کشاورزی (۳۸ درصد)، واسطه‌گری‌های مالی (۳۱ درصد) برق و آب و گاز (۳۶ درصد) و عمده فروشی (۲۵ درصد) مربوط می‌شود. کم‌ترین اثرپذیری نیز به اداره امور عمومی (۰/۴ درصد) مربوط می‌شود.

۳-۳-۴. افزایش تقاضای نهایی از بخش توریسم

در این قسمت، تأثیر افزایش تقاضای نهایی بخش توریسم بر میزان اشتغال‌زایی بخش‌های اقتصادی استان فارس بررسی شده است. سه سناریو به صورت تأثیر افزایش ۱۰٪، ۱۵٪ و ۲۰٪ در تقاضای نهایی بخش توریسم بر میزان اشتغال‌زایی

جدول شماره ۶: میزان اشتغال در بخش‌های مختلف اقتصادی استان قبل و بعد از حذف

تقاضای نهایی بخش توریسم

ردیف	بخش‌های اقتصادی استان	میزان اشتغال قبل از حذف تقاضای نهایی توریسم	میزان اشتغال (مطالعه قلی‌زاده)	میزان اشتغال پس از حذف تقاضای نهایی بخش توریسم	
				تعداد (نفر)	کاهش اشتغال درصد
۱	کشاورزی	۲۲۷۱۲۰	۲۱۱۴۹۲	۱۶۳۱۵۲	۲۸
۲	صنعت	۱۳۰۲۵۰	۱۲۱۶۰۹	۳۸۱۲۰	۷۱
۳	آب، برق، گاز	۹۹۷۰	۹۸۲۲	۷۹۴۰	۲۰/۳
۴	ساختمان	۱۳۴۴۶۰	۱۲۴۴۴۴	۱۳۳۷۴۰	۰/۵
۵	عمده فروشی	۱۱۴۵۶۸	۱۱۳۰۹۳	۹۳۸۴۰	۱۸/۱
۶	هتل و رستوران	۴۲۶۰	۴۲۶۵	۵۵۰	۸۷
۷	حمل و نقل و انبارداری	۷۳۴۹۰	۷۳۰۷۶	۱۸۴۲۰	۷۵
۸	واسطه‌گری‌های مالی	۶۲۵۰	۶۱۹۳	۵۱۵۰	۱۷/۶
۹	مستغلات و کسب و کار	۷۵۱۰	۷۵۰۹	۷۳۳۰	۲/۴
۱۰	اداره امور عمومی	۹۳۳۹۰	۹۳۴۳۸	۹۳۱۰۰	۰/۳
۱۱	آموزش	۷۲۳۱۰	۷۲۲۹۱	۷۱۷۰۰	۰/۸

ردیف	بخش های اقتصادی استان	میزان اشتغال قبل از حذف تقاضای نهایی توریسم	میزان اشتغال (مطالعه قلی زاده)	میزان اشتغال پس از حذف تقاضای نهایی بخش توریسم	کاهش اشتغال	
					تعداد (نفر)	درصد
۱۲	بهداشت و مددکاری	۲۷۸۷۰	۲۷۸۵۱	۲۷۴۲۰	۴۲۰	۱/۵۰
۱۳	خدمات عمومی	۲۵۹۹۰	۲۵۸۹۴	۲۴۸۰	۲۳۵۱۰	۹۰
۱۴	کل	۹۲۷۴۳۰	۸۹۰۹۷۷	۶۶۲۹۴۰	۲۶۴۴	۲۹

مأخذ: محاسبات تحقیق

جدول شماره ۷: میزان اشتغال بخش های مختلف اقتصادی استان قبل و بعد از حذف بخش توریسم

ردیف	بخش های اقتصادی استان	میزان اشتغال قبل از حذف بخش توریسم	میزان اشتغال پس از حذف بخش توریسم	کاهش اشتغال	
				تعداد (نفر)	درصد
۱	کشاورزی	۲۲۷۱۲۰	۱۳۹۹۶۰	۸۷۱۶۰	۳۸
۲	صنعت	۱۳۰۲۵۰	۰	۱۳۰۲۵۰	۱۰۰
۳	آب، برق، گاز	۹۹۷۰	۷۳۳۰	۲۶۴۰	۲۶
۴	ساختمان	۱۳۴۴۶۰	۱۳۳۵۶۰	۹۰۰	۰/۷
۵	عمده فروشی	۱۱۴۵۶۰	۸۶۴۳۰	۲۸۱۳۰	۲۵
۶	هتل و رستوران	۴۲۶۰	۰	۴۲۶۰	۱۰۰
۷	حمل و نقل و انبارداری	۷۳۴۹۰	۰	۷۳۴۹۰	۱۰۰
۸	واسطه گری های مالی	۶۲۵۰	۴۲۹۰	۱۹۶۰	۳۱
۹	مستغلات و کسب و کار	۷۵۱۰	۷۲۹۰	۲۲۰	۲/۹
۱۰	اداره امور عمومی	۹۳۳۹۰	۹۳۰۴۰	۳۵۰	۰/۴
۱۱	آموزش	۷۲۳۱۰	۷۱۱۵۰	۱۱۶۰	۱/۶
۱۲	بهداشت و مددکاری	۲۷۸۷۰	۲۷۲۲۰	۶۵۰	۲/۳
۱۳	خدمات عمومی	۲۵۹۹۰	۰	۲۵۹۹۰	۱۰۰
۱۴	کل	۹۲۷۴۳۰	۵۷۰۲۷۰	۳۵۷۱۶۰	۳۸/۵

مأخذ: محاسبات تحقیق

یادداشت: براساس مطالب پیشگفته و با توجه به این که بخش توریست به صورت یک بخش مجزا در جدول آورده نشده است ، در این تحقیق مجموع بخش های هتل و رستوران، خدمات

عمومی، حمل و نقل و انبارداری و خدمات عمومی به عنوان نماینده بخش توریست انتخاب شده است.

بخش‌های اقتصادی استان در نظر گرفته شده است. نتایج حاصل از حل الگو در جدول شماره ۸ آورده شده است. چنان‌که در جدول مشاهده می‌گردد، با افزایش ۱۰، ۱۵ و ۲۰ درصدی میزان تقاضای نهایی بخش توریسم، خود بخش بیش‌ترین اثر را پذیرفته، بخش‌های آموزش، بهداشت، مددکاری، امور عمومی، مستغلات و کسب کار و ساختمان کم‌ترین اثرپذیری را دارند. بخش‌های کشاورزی و عمده‌فروشی و واسطه‌گری‌های مالی نیز تأثیر نسبتاً خوبی از این افزایش پذیرفته‌اند. نتیجه کلی حاکی از این است که افزایش ۱۰، ۱۵ و ۲۰ درصدی در تقاضای نهایی توریسم، میزان اشتغال‌زایی را در کلیه بخش‌ها افزایش می‌دهد، ولی نه به اندازه میزان افزایش تقاضای نهایی.

در مطالعه قلی‌زاده (۱۳۷۸) تأثیر افزایش ۱۰ درصد در کل تقاضای نهایی بر میزان اشتغال‌زایی کل بخش‌ها حکایت از این دارد که سطح اشتغال کل در استان ۹/۱ درصد افزایش می‌یابد. اما علی‌رغم افزایش ۹/۱ درصدی در کل اشتغال استان، توزیع بخشی اشتغال دگرگون می‌شود، به‌گونه‌ای که در برخی بخش‌های اقتصادی استان، مانند بخش کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری به میزان ۴۸ درصد افزایش می‌یابد و سطح اشتغال در برخی بخش‌ها، مانند ساختمان ۳۷/۵ درصد کاهش می‌یابد (قلی‌زاده، ص ۱۰۰)

۵- جمع بندی، نتیجه‌گیری، پیشنهادها

هدف اصلی این مقاله، بررسی میزان اشتغال‌زایی جذب توریست و همچنین تأثیر حذف تقاضای نهایی بخش توریسم و حذف کل بخش و افزایش ۱۰، ۱۵ و ۲۰ درصدی سهم تقاضای نهایی بخش توریسم بر میزان اشتغال بخش‌های مختلف اقتصادی استان فارس است. بدین منظور از تکنیک داده - ستاده و جدول ۱۳ بخشی داده - ستاده استان فارس برای سال ۱۳۷۵ استفاده شده است. این جدول توسط قلی‌زاده (۱۳۷۸) تهیه گردیده است. الگوی مورد نظر نیز الگوی داده - ستاده لئونتیف است. این الگو یک الگوی سمت تقاضا بوده، ارتباط‌های اشتغال به دست آمده مربوط به پیوندهای پیشین را نشان می‌دهد؛ زیرا معکوس ماتریس لئونتیف، تقاضاهای واسطه‌ای نهاده‌ها یا ساختار هزینه‌ای نهاده‌های واسطه‌ای را دربرمی‌گیرد.

جدول شماره ۸- تأثیر افزایش تقاضای نهایی از بخش توریسم بر میزان اشتغالزایی
بخش های اقتصادی استان فارس

ردیف	بخش های اقتصادی استان	تأثیر افزایش ۱۰٪ (نفر)	درصد افزایش اشتغال	تأثیر افزایش ۱۵٪ (نفر)	درصد افزایش اشتغال	تأثیر افزایش ۲۰٪ (نفر)	درصد افزایش اشتغال	میزان اشتغال (نفر)
۱	کشاورزی	۲۳۳۵۲۰	۲/۸	۲۳۶۷۲۰	۴/۲	۲۳۹۹۲۰	۵/۶	۲۲۷۱۲۰
۲	صنعت	۱۳۹۴۶۰	۷/۱	۱۴۴۰۷۰	۱۰/۶	۱۴۸۶۷۰	۱۴/۱	۱۳۰۲۵۰
۳	آب و برق	۱۰۱۸۰	۲/۱	۱۰۲۸۰	۳/۱	۱۰۳۸۰	۴/۱	۹۹۷۰
۴	ساختمان	۱۳۴۵۳۰	۰/۱	۱۳۴۵۶۰	۰/۱	۱۳۴۶۰۰	۰/۱	۱۳۴۴۶۰
۵	عمومی	۱۱۶۶۳۰	۱/۸	۱۱۷۶۷۰	۲/۷	۱۱۸۷۰۰	۳/۶	۱۱۴۵۶۸
۶	هتل و رستوران	۴۶۳۰	۸/۷	۴۸۲۰	۱۳/۱	۵۰۰۰	۱۷/۴	۴۲۶۰
۷	حمل و نقل و انبارداری	۷۹۰۰۰	۷/۵	۸۱۷۵۰	۱۱/۲۴	۸۴۵۱۰	۱۵	۷۳۴۹۰
۸	واسطه گری های مالی	۶۳۶۰	۱/۸	۶۴۱۰	۲/۶	۶۴۷۰	۳/۵	۶۲۵۰
۹	مستغلات و کسب و کار	۷۵۳۰	۰/۳	۷۵۴۰	۰/۴	۷۵۵۰	۰/۵	۷۵۱۰
۱۰	اداره امور عمومی	۹۳۴۲۰	۰/۰۳	۹۳۴۳۰	۰/۰۴	۹۳۴۵۰	۰/۰۶	۹۳۳۹۰
۱۱	آموزش	۷۲۳۷۰	۰/۰۱	۷۲۴۰۰	۰/۰۱	۷۲۴۳۰	۰/۰۲	۷۲۳۱۰
۱۲	بهداشت و مدد کاری	۲۷۹۱۰	۰/۰۱	۲۷۹۴۰	۰/۰۳	۲۷۹۶۰	۰/۰۳	۲۷۸۷۰
۱۳	خدمات عمومی	۲۸۳۴۰	۹	۲۹۵۲۰	۱۳/۶	۳۰۷۰۰	۱۸/۱	۲۵۹۹۰

مأخذ: محاسبات تحقیق

- نتایج حاصل از این پژوهش به صورت زیر بوده است.
۱. در ازای یک سال مخارج توریست اروپایی و آمریکایی و آسیایی به ترتیب ۷، ۷ و ۹ شغل جدید ایجاد می‌شود. این ارقام در مطالعه امیریان (۱۳۷۹) در سال ۱۳۷۵ به ترتیب ۱۸، ۱۷ و ۲۱ شغل جدید است و ملاحظه می‌گردد که اشتغال‌زایی جذب توریست در کشور حدود ۲/۵ برابر اشتغال‌زایی در استان فارس است.
  ۲. بیش‌ترین اشتغال‌زایی توریست‌های خارجی به ترتیب در بخش‌های کشاورزی و صنعت است. در مطالعه صباغ کرمانی و امیریان (۱۳۸۱) به ترتیب هتلداری و کشاورزی بیش‌ترین سهم اشتغال‌زایی در کشور را داشته‌اند.
  ۳. به طور متوسط حدود ۴۸ درصد مشاغل ایجاد شده در بخش توریستی استان فارس (صنعت، هتل و رستوران حمل و نقل و انبارداری و خدمات عمومی) و ۵۲ درصد بقیه در ۹ بخش دیگر در اثر مخارج توریست‌های خارجی رخ داده است. هتل و رستوران تنها حدود ۹ درصد از مشاغل ایجاد شده را به خود اختصاص داده‌اند.
  ۴. تعداد شغل‌های ایجاد شده در اثر یک میلیارد ریال مخارج (ضریب فزاینده اشتغال) توریست‌های اروپایی، آمریکایی و آسیایی به ترتیب ۹۲، ۹۱ و ۹۳ نفر برآورد شده که از رتبه هفتم برخوردار است. این رتبه در کل کشور ۴ (امیریان ۱۳۷۹) است.
  ۵. میزان اشتغال‌زایی و ضرایب فزاینده اشتغال بخش توریست در استان فارس به مراتب کم‌تر از کل کشور است.
  ۶. نتایج حاصل از محاسبه تأثیر حذف تقاضای نهایی بخش توریسم بر میزان اشتغال در بخش‌های مختلف اقتصادی استان نشان می‌دهد که میزان کل اشتغال حدود ۲۹ درصد کاهش یافته و بیش‌ترین کاهش به ترتیب در بخش‌های خدمات عمومی (حدود ۹ درصد)، هتل و رستوران (حدود ۸۷ درصد)، حمل و نقل و انبارداری (۷۵ درصد) و صنعت (حدود ۷۱ درصد) رخ می‌دهد. کم‌ترین تأثیرپذیری مربوط به بخش اداره امور عمومی و ساختمان است.
  ۷. با حذف کل بخش توریسم، میزان کل اشتغال استان حدود ۳۹ درصد کاهش یافته و بخش‌های کشاورزی (حدود ۳۸ درصد) و واسطه‌گری‌های مالی (با حدود ۳۱ درصد) بیش‌ترین درصد کاهش، و اشتغال بخش اداره امور عمومی کم‌ترین درصد کاهش اشتغال را به خود اختصاص می‌دهند.
  ۸. افزایش ۱۰، ۱۵، ۲۰ درصدی در تقاضای نهایی بخش توریسم باعث افزایش میزان اشتغال‌زایی کلیه بخش‌ها شده، اما خود بخش توریسم بیش‌ترین تأثیر را پذیرفته است.
- نتایج به دست آمده از این پژوهش به تأثیر مثبت و غیرقابل انکار بخش توریسم بر میزان اشتغال‌زایی بخش‌های مختلف اقتصادی استان اشاره دارد. اما این تأثیر در مقایسه با کل

کشور و با توجه به فضاهای مناسب جهت جذب توریست ضعیف بوده است. به نظر می‌رسد در سال‌های گذشته به این بخش - علی‌رغم دارا بودن پتانسیل‌های فراوان - توجه کافی نشده و بنابراین رتبه اشتغال‌زایی آن پایین آمده است. بر این اساس، پیشنهاد می‌گردد که برای رفع معضل بیکاری - خصوصاً در قشر تحصیل کرده و جوان - به گسترش بیش‌تر این صنعت در پایتخت فرهنگی ایران توجه شود و در سیاست‌های تشویقی دولت در زمینه اشتغال‌زایی اولویت بیش‌تری به این بخش داده شود.

همچنین پیشنهاد می‌گردد که مطالعات دیگری با در نظر گرفتن انواع مختلف تحلیل‌های اقتصادی در ارتباط با توریسم انجام شود و هرگونه برنامه‌ریزی جامع در مورد این بخش با در نظر گرفتن نتایج کلیه این تحلیل‌ها صورت پذیرد.

سپاسگزاری

در آن‌جام محاسبات این قسمت از طرح پژوهشی از مساعدت‌های آقایان محمد رضا هاشم پور و علیرضا توکل مقدم برخوردار بوده‌ام که بدین وسیله از ایشان قدردانی می‌گردد. همچنین از داوران محترم مقاله به خاطر پیشنهادهای ارزشمندشان نهایت سپاسگزاری را دارم.

ضمیمه شماره (۱): جدول داده - ستاده استان فارس

قلی‌زاده (۱۳۷۸) جدول داده - ستاده ۱۳×۱۳ برای استان فارس را از جدول تعدیل شده ۱۳×۱۳ مربوط به سال ۱۳۷۰ کشور با استفاده از روش راس (RAS) برای سال ۱۳۷۵ استان فارس شبیه‌سازی کرده است. وی در مورد علت انتخاب این روش و قابلیت اعتبار آن چنین می‌نویسد:

“ اعمال روش راس از این جهت ضرورت دارد که باید اختلاف سطح تولید در استان فارس در مقایسه با تولید در سطح ملی در محاسبات تولید منطقه‌ای مورد توجه قرار گیرد، خصوصاً با توجه به این‌که استان فارس فاقد بخش نفت و گاز به عنوان یک بخش عمده اقتصادی است.” (۶۲-۶۳)

“ نتایج تحلیل آماری مبین این نکته است که ۹۹/۸ درصد از ارزش افزوده تحقق یافته بخشی در استان فارس از طریق ماتریس تبدیل و با برآورد ارزش افزوده محاسبه شده قابل توضیح است. همچنین ۹۹/۷ درصد از اشتغال تحقق یافته در بخش‌های ۱۳ گانه اقتصاد استان از طریق الگوی تدوین شده داده - ستاده استان قابل توضیح و پیش‌بینی است. این نتیجه نیز قابلیت اعتبار مدل تدوین شده داده - ستاده منطقه‌ای به روش رأس و توانایی این الگو را در توصیف این واقعیت اقتصادی در استان فارس تایید می‌کند” (ص ۸۳-۸۶).

این جدول به صورت زیر داده شده است:

جدول داده - ستانده استان فارس ۱۳۷۵ (ارقام به میلیون ریال)

عنوان بخش	(ISIC) شماره بخش	۲،۱	۴،۳	۵	۶	۷	۸
کشاورزی، شکار و جنگلداری	۱و۲	۸۷۳۲۶۴	۶۵۳۱۰۲	۲۳۹	۲۹۴۷۵	۱۵۶۱	۱۲۷۷۵۰
صنعت	۳و۴	۴۲۵۹۸	۱۴۵۱۹۴	۶۷۵۱	۳۵۴۲۶۰	۹۷۱۶	۵۴۲۶۱
تأمین برق، آب و گاز	۵	۱۲۴۵۲	۱۱۱۱۷	۲۱۳۲۴	۴۰۵	۹۷۴۶	۳۰۱۴
ساختمان	۶	۵۸۵	۱۰۷۶	۱۵۳	۰	۱۰۷۹	۲۵۷
عمده فروشی	۷	۲۱۷۹۱	۱۰۴۸۴۱	۴۶۶۴	۴۲۸۱۱	۱۴۲۰۵	۶۹۵۷
هتل و رستوران	۸	۱۸۳۳	۵۷۱۹	۴۵۹۳	۱۲۴۸۷	۴۹۹۴	۱
حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات	۹	۲۲۰۵۵	۵۴۴۵۶	۶۱۴۳	۱۰۶۰۶۹	۱۷۰۳۸	۶۹۷۸
واسطه‌گری های مالی	۱۰	۶۴۳۸	۴۰۹۱	۴۰۸	۲۳۹۵۶	۴۸۱۷	۱۶۳۹
مستغلات و کسب و کار	۱۱	۱۹۸	۲۱۱۱۴	۱۷۰۰	۸۳۵۹	۲۲۵۴	۱۷۵
اداره امور عمومی، دفاع و تأمین	۱۲	۹	۲۰۲	۱۰	۰	۰	۰
آموزش	۱۳	۵	۴۰۴	۱۶۷۹	۱۰	۲۶	۰

عنوان بخش	(ISIC) شماره بخش	۲،۱	۴،۳	۵	۶	۷	۸
بهداشت و مددکاری اجتماعی	۱۴	۲۷۰۸	۱۶۴۳	۹۷	۱۲۹	۱۳۲	۱۶۳
خدمات عمومی اجتماعی شخصی و	۱۵	۱۲۴۸	۸۷۸۹	۱۱۴۷	۸۹۹	۵۳۷	۱۸۷
جمع مصارف واسطه به قیمت خریدار		۹۸۵۱۸۳	۱۰۱۱۷۵۳	۴۸۹۰۶	۵۷۸۸۵۹	۶۶۱۰۴	۲۰۱۳۸۲
ارزش افزوده ناخالص		۱۹۱۳۶۴۱	۹۵۲۰۸۲	۹۲۱۱۳	۶۶۳۵۷۴	۷۶۶۹۶۰	۱۴۱۴۶۰
جبران خدمات کارکنان		۲۱۵۸۳۷	۲۴۰۲۶۵	۵۷۶۳۲	۲۵۰۰۲۶	۵۸۰۲۱	۲۹۰۶۸
خالص مالیات بر تولید	(۹۵۶۳)		۱۱۱۹۷	(۵۱۶)	۲۰۰۳۸۰	۹۸۱۱	۶۹۶۱
مالیات بر تولید		۲۶۸۱	۳۴۵۴۹	۰	۲۰۰۳۸	۲۳۳۳۹	۶۹۹۱
سوسید بر تولید		۱۲۲۴۴	۲۳۳۵۲	۵۱۶	۰	۱۳۵۲۸	۰
مزد عملیاتی ناخالص		۱۷۰۷۳۶۸	۷۰۰۶۲۰	۳۴۹۹۷	۳۹۳۵۱۰	۶۹۹۱۱۹	۱۰۵۴۰۱
ستانده محصولات به قیمت تولید کننده		۲۸۹۸۱۲۴	۱۹۶۳۸۳۵	۱۴۱۰۱۸	۱۲۴۲۴۳۳	۱۳۳۰۶۴	۳۴۲۸۴۲

۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	کل تقاضای واسطه	مصرف نهایی خانوار	مصرف نهایی دولت
۷۳۰	۱۹۹	۸۷	۱۳۷۷۲	۱۴۴۶	۸۹۰۰	۵۹۱۸	۱۷۱۶۴۵۲	۶۵۵۷۱۱	۶۹۸۷
۶۸۶۵۵	۴۵۶۲	۴۱۴۰۳	۶۳۵۳۸	۱۰۴۷۷	۲۶۱۱۱	۳۵۴۴۶	۸۶۲۹۷۲	۷۳۱۷۲۱	۰
۴۱۰۴	۱۰۰۳	۶۱۴	۲۰۱۹	۲۵۳۹	۴۱۲۱	۵۲۴۱	۷۸۶۹۸	۵۶۸۹۸	۰
۱۹۰۳	۴۶۱	۳۳۵۳۳	۱۸۳۶	۳۶۴۰	۱۲۷۸	۳۰۸۶	۴۸۸۸۶	۵۹۸۹	۰
۶۳۰۷۶	۱۹۵۸	۱۴۹۸۹	۹۰۴۳	۳۲۹۴	۷۱۷۵	۸۸۷۷	۳۰۳۶۸۱	۳۳۱۸۴۰	۰
۶۵۴۰	۳۴۲۸	۱۰۲	۷۹۷۲	۷۹۴۷	۴۹۱	۱۸۸۶	۵۷۶۹۳	۲۸۰۴۱۱	۰
۱۵۸۸۹۸	۴۷۹۱	۲۹۱۴۱	۳۷۸۹۰	۴۵۸۳	۶۹۶۷	۱۱۳۱۱	۴۶۶۳۲۱	۴۶۳۰۸۹	۱۴۲۴۰
۱۳۰۴۳	۱۱۷۳۰	۴۰۶	۳۵۰۲	۱۲۲۷	۱۲۱۶	۲۶۷	۷۲۷۵۱	۳۷۷۱	۰
۲۴۶۰	۱۴۵۱	۲۴۰۳	۱۴۸۲	۸۲۴	۴۶۵	۲۴۷۳	۴۵۳۵۶	۷۷۵۲۵۱	۰
۸۴۸	۵۲	۲۳۷	۲۶۱۸	۴۳	۴۴	۱۰۶۱	۵۱۲۳	۲۸۶۰۸	۵۴۲۳۷۷
۸۲۱	۳۱۷	۳۹۲	۱۳۰۵	۸۰۱	۱۶۱	۲۴۰	۶۱۵۸	۱۶۳۱۹	۱۶۳۹۷۰
۱۱۸	۱۰۲۳	۳۷	۰	۷۶	۸۹۰	۲۱۱	۷۴۰۶	۱۳۶۳۳	۸۹۸۸۱
۳۵۵۱۵	۱۳۵	۳۱۲۰	۲۶۸۵	۵۶۲	۱۰۷۲	۵۷۱۶	۶۱۶۱۲	۱۳۸۹۳۶	۳۹۵۶۳
۳۵۶۷۱۳	۳۱۲۸۹	۱۲۶۴۷۴	۱۴۸۳۶۲	۳۷۴۵۸	۵۸۸۹۷	۸۱۷۳۲	۳۷۳۳۱۱۲	۳۵۹۶۱۸۷	۸۵۷۰۱۸
۷۶۳۳۹۵	۸۰۶۵۶	۷۵۵۸۹۱	۴۲۷۷۴۷	۱۴۸۹۸۹	۱۱۲۰۲۴	۱۵۸۳۷۹	۶۹۷۶۹۱۰		
۱۶۹۵۰۵	۴۳۱۶۶	۱۰۶۱۵	۲۸۶۷۷۴	۱۲۳۳۹۰	۷۱۹۰۳	۴۳۰۱۰	۱۵۹۹۲۲۲		
۴۸۰۶۳	۳۳۶۵	(۳۶۴)	۰	(۲۱۷۸)	۰	۴۰۰	۸۷۲۴۲		
۵۹۵۳۳	۳۵۱۳	۰	۰	۸	۰	۸۱۹	۱۵۱۴۷۰		
۱۱۴۷۰	۱۴۸	۳۶۴	۰	۲۱۸۶	۰	۴۲۰	۶۴۲۲۸		
۵۴۵۸۲۸	۳۴۱۲۴	۷۴۵۶۴۰	۱۴۰۹۷۳	۲۷۷۷۷	۴۰۱۲۱	۱۱۴۹۷۰	۵۲۹۰۴۴۶		
۱۱۲۰۱۰۸	۱۱۱۹۴۵	۸۸۲۳۶۵	۵۷۶۱۰۸	۱۸۶۴۴۷	۱۷۰۹۲۰	۲۴۰۱۱۱	۱۰۷۱۰۰۲۱		

منابع و ماخذ

الف) فارسی

- ۱- اردشیری ، منصور (۱۳۷۴). بررسی آثار تغییرات توزیع درآمد بر متغیرهای کلان اقتصادی با استفاده از روش تحلیل داده - ستانده ، پایان نامه کارشناسی ارشد ، دانشگاه علامه طباطبائی.
- ۲- اسفندیاری ، علی اصغر؛ (۱۳۸۱)؛ تشخیص صنایع کلیدی از دیدگاه اشتغال با استفاده از جدول داده‌ها - ستانده ها ؛ مجله برنامه و بودجه ، سال هفتم ، شماره ۷۵ ، شهریور و مهر.
- ۳- امیریان ، سعید (۱۳۷۹) ، بررسی اثرات اقتصادی توریسم در جمهوری اسلامی ایران با استفاده از تحلیل داده - ستانده ، پایان نامه کارشناسی ارشد ، دانشگاه تربیت مدرس.
- ۴- بانوئی ، علی اصغر (۱۳۷۶)، جایگاه جدول داده - ستانده و جنبه های مختلف کاربرد آن در ایران ، پژوهشهای اقتصادی ، شماره ۳ ، دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی.
- ۵- ..... (۱۳۷۸)، بررسی روش شناسی توزیع درآمد در چارچوب نظام حسابداری اقتصادی (تحلیل کمی توزیع درآمد اولیه و ساختار تولید در ایران با استفاده از الگوی بسط یافته) ، مجله برنامه و بودجه ، سال چهارم ، شماره ۴۳ و ۴۴ ، آبان و آذر.
- ۶- ..... و جهانگرد ، اسفندیار (۱۳۷۶) ، بررسی تأثیر سیاست های توزیع مجدد درآمد بر ساختار اقتصاد ایران بر مبنای مدل داده - ستانده ، مجموعه مقالات اولین همایش روش های علمی تهیه و تدوین جداول داده - ستانده و کاربردهای آن در برنامه ریزیهای اقتصادی ، مرکز آمار ایران و دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی ، تهران.
- ۷- چودری، انیس، و کرک پاتریک (۱۳۸۱)، سیاست توسعه و برنامه ریزی : مدلها و روش‌ها، ترجمه محمد حسنی ،
- ۸- شیرازی ، محسن (۱۳۷۵) ، اثر باز توزیع درآمد بر متغیرهای کلان اقتصادی ، پایان نامه کارشناسی ارشد ، دانشگاه تهران.
- ۹- صباغ کرمانی ، مجید ، و امیریان ، سعید (۱۳۸۱) ، بررسی اثرات اقتصادی توریسم در جمهوری اسلامی ایران با استفاده از تحلیل داده - ستانده، پژوهشنامه بازرگانی.
- ۱۰- صمدی ، علی حسین (۱۳۸۲) ، بررسی میزان اشتغال‌زایی و بهینه سازی سیاست‌های حمایتی جذب توریست : مطالعه موردی استان فارس ، سازمان مدیریت و برنامه ریزی فارس ، طرح پژوهشی ، شیراز.

- ۱۱ - عاقلی کهنه شهری ، لطفعلی (۱۳۸۱)، برنامه ریزی اقتصادی ، نور علم ، همدان.
- ۱۲ - قلی زاده ، جواد (۱۳۷۸)، برنامه ریزی منطقه ای با استفاده از الگوی ایستای داده - ستانده ها : مطالعه موردی استان فارس ،، پایان نامه کارشناسی ارشد ، دانشگاه آزاد اسلامی شیراز، شیراز.
- ۱۳ - کیانمهر، محمدولی (۱۳۷۲) ، نگرشی به صنعت جهانگردی، مطالعات مدیریت ، شماره ۱۲.
- ۱۴ - محلاتی . صلاح الدین (۱۳۷۷) ، نگاهی به اهمیت اقتصادی جهانگردی در جهان معاصر . اطلاعات سیاسی - اقتصادی ، شماره ۱۳۷-۱۳۸ .
- ب) انگلیسی

15 - Ashworth . J . , and B. Thomas (1999) , Pattern of seasonality in employment in tourism in the UK , Applied Economics Letters , 6, 735-739.

with the ENTROP method , Regional Studies, 35,2, 113 - 124.

17 - Groenewold ,N. , A. J. Hagger , and J.R. Madden (1987) , The measurement of industry employment contribution in an Input - Output model , Regional Studies , 21 , 3 , 255 -263.

18 - Gunluk - Senesen , G. (1998) , An Input - Output analysis of employment structure in Turkey : 1973 - 1990 , ERF working Paper, 9809.

19 - Hannigan , K. (1994) , A Regional analysis of tourism growth in Ireland , Regional Studies , 28 , 2 , 208 -214.

20 -Johnson , P. , and B. Thomas (1990) , Measuring the local employment impact of a tourist attraction: an Empirical study , Regional Studies, 24,5, 395 - 403.

21 - Korres , G. M.(1996) , Sources of structural change : An Input - Output decomposition analysis for Greece , Applied Economics Letters , 3, 707-710.

